

DIAGNOSTIKA A NÁPRAVA SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ MARIANNE FROSTIGOVÉ

Věra Pokorná

Marianne Frostig(ová) (1906-1985) se narodila ve Vídni, kde ji při studiu a pro celou další práci ovlivnili zakladatel psychoanalytické pedagogiky August Aichhorn a u nás známější Charlotte Bühlerová, představitelka humanistické psychologie. Se svým manželem, psychiatrem, působila nejprve v Polsku jako ergoterapeutka, později ve Spojených státech v Los Angeles v Kalifornii, kde založila po druhé světové válce vlastní soukromé speciálně pedagogické centrum pro děti s poruchami učení (Marianne Frostig Center for Educational Therapy). Řídila je více než čtvrt století, přičemž posledních deset let vedla i katedru pedagogické psychologie na univerzitě Jižní Kalifornie.

Podobně jako Jean Ayresová, s kterou byla v osobním i odborném kontantu, vycházela z přesvědčení, že příčinami některých poruch učení jsou poruchy vnímání. Při práci se školsky neúspěšnými dětmi rostlo její přesvědčení, že se vyšší kortikální výkony vyvíjejí z funkční kvality vnímání sebe sama a okolí. Proto rozvíje-

la u dětí percepční schopnosti aby zlepšila předpoklady ke kognitivnímu učení. Zdůrazňovala, že učení může být jen tehdy úspěšné, když je provázeno radostí z poznání. Učení může být radostné, pokud se děje na správném vývojovém stupni, tedy pokud je připraven a rozvinut „nástroj“ k učení.

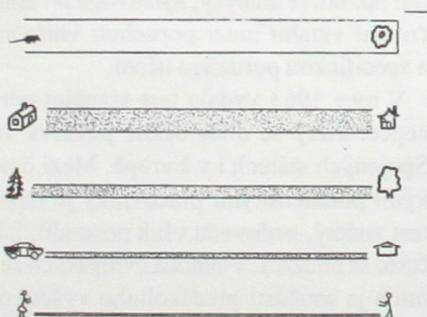
Frostigová začala studovat základní výkony vnímání, které analyzovala a hierarchizovala pomocí statistického měření. Spolu s P. Maslowem sestavila test vývoje vizuálního vnímání. Jednotlivé stupně zrakové percepce, které stanovila použitím faktorové analýzy, aplikovala při zjišťování vztahu mezi poruchou vnímání a specifickou poruchou učení.

V roce 1963 vydala test vizuální percepce, který se dnes běžně používá ve Spojených státech i v Evropě. Mezi českými poradenskými pracovníky je tento test známý, nedovedu však posoudit, jak často se používá. V mnoha evropských zemích je součástí předškolního vyšetření a při diagnostice specifických poruch učení se stal nezbytností.

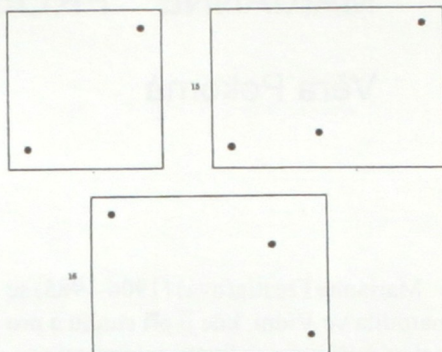
Frostigová je přesvědčena, že jednotlivé stupně vývoje zrakového vnímání, které popsal, mají hierarchickou funkci. Každý nižší stupeň je předpokladem k rozvinutí nové kvality stupně vyššího. Jen informativně můžeme shrnout a obrázky doložit celý test.

Prvním, základním stupněm je vizuomotorická funkce, která představuje na samém začátku oční kontakt a fixaci nepohyblivého a pohybujícího se objektu, později spojeného i s pohybem celého těla směrem k fixovanému objektu. Další diferenciací se rozvíjí vyšší vizuomotorické schopnosti, jako je koordinace oka a těla, oka a ruky, oka a nohy ve vzájemném propojení. Jako příklad nám mohou posloužit dva následující obrázky (všechny ukázky jsou zmenšeny):

Obr. 1. Vizuomotorická koordinace ruky a oka podle Frostigové (dítě má spojit dvojice obrázků nepřerušovanou čarou mezi linkami, kterých se nemá tužkou dotknout)

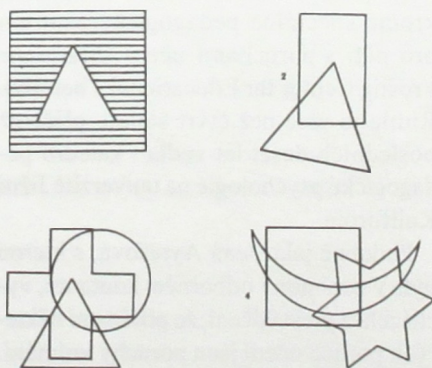

Obr. 2. Vizuomotorická koordinace ruky a oka podle Frostigové (dítě má co nejpřesněji spojit body rovnými čarami)

Druhým stupněm vizuální percepce je vnímání figury a pozadí, jako vnímání a znovupoznávání určitého tvaru na komplexním pozadí. Například:

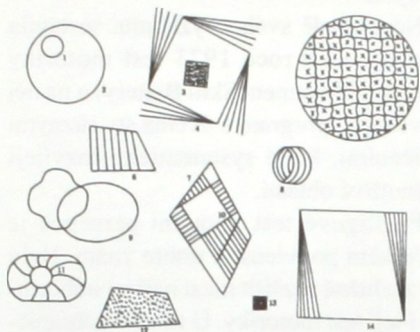
Obr. 3. Vnímání figury a pozadí podle Frostigové

Dalším stupněm vývoje zrakového vnímání je konstantní vnímání tvaru, což znamená rozpoznání daného tvaru nezávisle

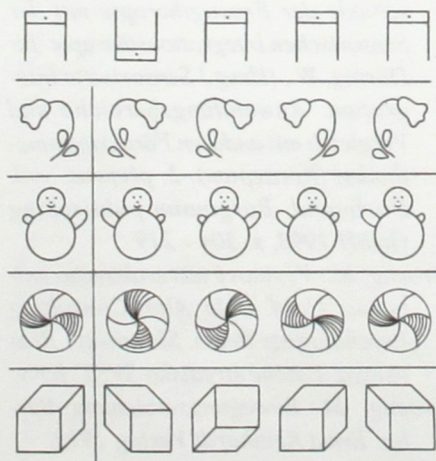
na jeho velikosti, poloze nebo barvě. Opět si můžeme přiblížit na jednom příkladu:

Obr. 4. Konstantnost vnímání podle Frostigové

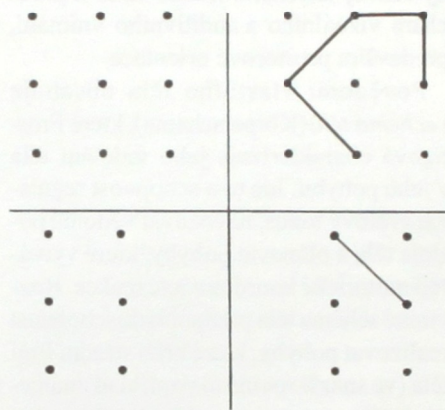
Čtvrtým stupněm je zrakové vnímání polohy předmětu v prostoru. Vnímání vzdáleností jednotlivých předmětů ve vztahu k pozorovateli. Následující příklady se liší vertikální a horizontální inverzí:

Obr. 5. Vnímání polohy předmětu v prostoru podle Frostigové

Posledním stupněm rozvoje zrakového vnímání podle Frostigové je vnímání polohy dvou nebo více předmětů v prostoru vůči sobě navzájem, které diagnostikuje a nacvičuje na různých seskupeních bodů, které má dítě podle návodu spojovat. Nejjednodušší a o něco složitější příklad představuje následující obrázek:

Obr. 6. Vnímání prostorových vztahů podle Frostigové

K nácvičku všech těchto schopností připravila Frostigová obdivuhodné množství materiálu. I u nás se některé její předlohy používají při nápravě specifických poruch učení. Pokud mohu posoudit, děje se to však diletantsky, zcela nesystematicky a bez uvedení jména autorky.

V dalším výzkumu se Frostigová soustředila na rozvoj tělesného vnímání, které, podobně jako Ayresová, (a jak jsme viděli i dříve Affolterová) považovala za důležitý předpoklad přijímání a percepčního zpracování vnějších podnětů. Mluví o po-

vědomí vlastního těla (Körperbewußtsein), které se rozvíjí ve třech oblastech.

Základem vnímání vlastního těla je *tělesné imago* (Körperimago), které Frostigová definuje jako souhrn všech pocitů vztahujících se k tělu. Vnímání podnětů taktilních z kůže, kinestetických ze svalů, šlach a kloubů a vestibulárních k udržení rovnováhy. Frostigová, podobně jako Ayresová, je přesvědčena, že nedostatečný rozvoj tělesného imaga vede k poruchám vizuálního a auditivního vnímání, především prostorové orientace.

Povědomí vlastního těla obsahuje i *schéma těla* (Körperschema), které Frostigová charakterizuje jako vnímání těla v jeho pohybu. Jde tu o schopnost regulovat svalový tonus, navozovat vědomě postoje těla a plánovat pohyby, které vytvářejí motorické koordinované reakce. Rozvinuté schéma těla předpokládá schopnost realizovat pohyby, které kříží střední linii těla (ve snazší rovině to například znamená dotýkat se pravou rukou levého ucha, obtížnějším cvikem je skákat po levé noze a upažovat pravou rukou).

Obsahem povědomí vlastního těla je konečně *pojmem těla* (Körperbegriff). Jde o znalosti a představy vlastního těla, které si dítě vytváří prostřednictvím informací. Tato představa se dá zjistit do určitého věku dítěte kresbou sebe sama. Do určitého věku totiž dítě kreslí vlastní postavu podle toho, co o ní ví, později jak ji vidí. (Na tomto poznatku vypracovala Goode-noughová známý test lidské postavy.)

Povědomí vlastního těla a jeho úroveň určuje kvalitu pohybu. Pomocí faktorové

analýzy stanovila Frostigová jednotlivé charakteristiky pohybu. Jsou to: koordinace pohybu, pohyblivost, síla, obratnost, rychlost, schopnost rovnováhy a výdrž pohybu.

Na základě svého výzkumu, sestavila Frostigová v roce 1973 test motoriky (Frostig Movement Skill Battery) a na něj navazující program s dvěma sty různými cvičeními, které systematicky rozvíjejí jednotlivé oblasti.

Frostigové test vizuální percepce je v českém poradenství dobře znám. Bylo by záslužné rozšířit mezi našimi odborníky i její test motoriky. U mnoha zahraničních autorů se pohybová neobratnost a nešikovnost považuje za poruchu, která negativně ovlivňuje nejen osobnostní ale i kognitivní vývoj dítěte. To je nový poznatek, který bychom měli akceptovat.

Literatura:

Schäffen, R.: *Marianne Frostig und Jean Ayres: Gemeinsamkeiten und Unterschiede der Frostigtherapie mit der Sensorischen Integrationstherapie*. In: Döring, W., (Hrsg.) *Sensorische Integration. Anwendungsbereiche und Vergleich mit anderen Förderungsverfahren (Konzepten)*. 2. přeprac. vyd. Dortmund, Borgmann publishing GmbH 1993, s. 204 - 219.

Frostig, M.: *Vývinový test zrakového vnímanía*. Calif. Palo Alto, Consulting Psychologists Press. Slovensky: Bratislava, *Edičné stredisko SVŠT, b.r.v.*

Frostig, M.: *Bewegungserziehung*. Berlin, Ernst Reinhardt Verlag 1973.